

Van overstromingen en een kabinet

Marten Brascamp

oktober 2024

Van overstromingen en een kabinet

Omslagfoto: De IJssel bij Zutphen, 22 augustus 2024.

De waterhoogte op de foto is 3,95m +NAP.

Op hetzelfde moment was in Deventer de waterhoogte 2,68m +NAP. De laagste stand daar ooit gemeten bedroeg 0,16 m +NAP. Dat was in 1947. De hoogst bekende stand is die van 1658: ongeveer 8,5m +NAP.

Versie 1.0
Zutphen, 3 oktober 2024

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Introductie	6
Van overstromingen en dijkdoorbraken	8
Dijkdoorbraak 1784	10
Dijkdoorbraak 1658	12
Gedenkstenen	14
Bislich blijft Bislich	20
Dijkdoorbraak 1814	22
Van Marle-boerderijen	24
Een verrassende wending	26
Nijenstein	28
Conclusie	30
Referenties	31

Samenvatting

Op de Hekkenkamp in Duur stond lang een Louis XVI kabinet. De herkomst ervan is omgeven door veel onzekerheden. Wat wel zeker is: het heeft gedeeltelijk onder water gestaan. Vermoedelijk bij de overstroming van de Oost-Veluwe in 1814. De schade is sinds een restauratie rond het jaar 2000 niet meer te zien. En er stond een bijbel op met daarin de naam van Rutger van Marle. Het zou kunnen zijn dat het kabinet op de Hekkenkamp kwam via Aaltje van Werven (1846-1926), de tweede vrouw van Jan Brascamp (1836-1927), getrouwd in 1873. Zij was een kleindochter van Gerrit Gerrits van Marle en Lijsjen Maten, via hun dochter Liesje die getrouwd was met Hendrik van Werven. Dat levert meteen een link met Rutger op, want die was een broer van Gerrit Gerrits. Kwam het kabinet dan van een Van Marle-boerderij? Gezien de overstromingsschade vermoedelijk niet. De

boerderijen stonden daarvoor te hoog. Kandidaat is de boerderij Nijenstein in Veessen. Dat voldoet aan alle voorwaarden van bewoningsgeschiedenis en ligt laag in het landschap. Wat het allemaal heel aannemelijk maakt is een overgeleverd verhaal van Wim Westhoff over een dijkdoorbraak en een overstroming waarbij het water binnen 24 uur over de onderste achterdeur van Nijenstein liep. Daar boerden toen de schoonouders van Berent Maten (1803-1872), broer van Lijsjen Maten en dus een oudoom van Aaltje van Werven. Berent was getrouwd met Aaltje Neijenstein (1805-1856). Toen Berent in 1872 overleed ging het huis Nijenstein over naar hun nog ongetrouwde zoon Berend Jan. Waarschijnlijk is het kabinet in het jaar daarop naar zijn achternichtje Aaltje van Werven gegaan.

Samenvatting door Pim Brascamp

Introductie

Op de Hekkenkamp in Olst stond vroeger een Louis XVI kabinet uit ongeveer 1795. Rechts er bovenop stond jarenlang een Statenbijbel die had toebehoord aan Rutger van Marle (1780-1815).

Het was geen Brascamp-kabinet, vertelde Jan Brascamp (1911-1980) eens. Het ligt voor de hand dat het uit een of andere erfenis kwam of bij een huwelijk werd ingebracht.

Wat dat laatste betreft is Aaltje van Werven (1846-1929) een goede kandidaat. Ze was sinds 1873 de tweede vrouw Jan Brascamp (1836-1927) van de Hekkenkamp. Aaltje kan het kabinet hebben meegebracht van haar vaders kant, maar misschien ook uit de Van Merle-familie van haar moeders kant. Dat laatste is aannemelijker door de Van Merle-bijbel die op het kabinet stond.

Aaltje was de dochter van Hendrik van Werven VI (1809-1887) en Liesje van Marle (1815-1895). De eerdergenoemde Rutger van Marle van de Statenbijbel was haar oudoom.

Aaltje van Werven was via haar moeder Liesje van Merle een kleindochter van Gerrit Gerrits van Marle (1774-1854) en Lijsjen Maten (1791-1860).

Kwamen het kabinet en de Statenbijbel uit het bezit van dat echtpaar en vererfden ze in 1861 toen hun erfenis werd verdeeld? Dat is heel goed mogelijk. Bij haar overlijden had Lijsjen Maten vier boerderijen: de Weerdhof, het Nijenhuis en de Bissemshofstede onder Marle en het Lennepsgoed in Veessen. Boerderijen met bijbehorende kabinetten genoeg om een

Louis XVI kabinet te laten vererven naar bijvoorbeeld hun dochter Liesje van Marle, die het later op haar beurt doorgaf aan dochter Aaltje van Werven toen die in 1873 met Jan Brascamp trouwde.

Met dit alles in gedachten ging het kabinet op 26 mei 2024 naar de familie G.K. Bruggert-Schrijver op de Bissemshofstede in Marle. Gert-Karel Bruggert is de zoon van Ankie van Merle, een bet-achterkleindochter van de eerdergenoemde Gerrit Gerrits van Marle en Lijsjen Maten.

Later herinnerde ik me dat twee antiekkenners onafhankelijk van elkaar hadden opgemerkt dat het kabinet vermoedelijk een halve meter diep in het water had gestaan: de onderste lade aan de voorkant en de onderkanten opzij hadden een wat andere kleur en waren verschaald. Nu is dat niet meer te zien. Het kabinet werd kort na het jaar 2000 gerestaureerd, waarbij de verschillen werden weggewerkt.

Alles bij elkaar voldoende reden voor een onderzoek met de volgende hoofdvragen:

- Van welke overstroming op de Oost-Veluwe kan het kabinet slachtoffer zijn geweest;
- In welke Van Marle-boerderij heeft het kabinet toen mogelijk gestaan?

Veel lees- en kijkplezier toegewenst.

*Gert-Karel Bruggert met het kabinet op weg,
26 mei 2024.*

Van overstromingen en dijkdoorbraken

Overstromingen en dijkdoorbraken zijn van alle tijden.

Een van de oudst bekende verhalen erover uit de IJsselstreek stamt uit 1432.

“In het leste van dit jaer begost een zeer strenge en geweldige winter, die, voor Sint Marten in November aenvang neemende, en tot in Februarius der jaers 1433 duurende, veroirzaekte, dat de IJssel, na en door veel sneeus gezwollen, en de dijken en huizen omwerpente, en menschen en beesten verdrinkende, met zijne wateren binnen Deventer tot aan de Proosdye (dat is de Stromarkt) toe vloeide; en zoo hoogh, als geenens menschen van dien tijt heugde.”
(Deventer Dagblad, 1941)

Een lange reeks van grote dijkdoorbraken en overstromingen volgde, zeker twee of drie per eeuw.

De gebeurtenissen die tot op de dag van vandaag hebben plaatsgevonden, zijn moeilijk

met elkaar te vergelijken. Dat komt onder andere omdat de omstandigheden vroeger heel anders waren dan nu, bijvoorbeeld door bedijkingen en rivierverleggingen. Zo bestaat het Pannerdens kanaal pas sinds 1709 en het Bijlandsch Kanaal sinds 1776. Voor die tijd kreeg de IJssel veel minder water dan tegenwoordig. Het water was zo laag dat je 's zomers door de bedding kon lopen. Misschien herinnert de naam Wijnvoorden daar wel aan: een doorwaadbare plaats in de IJssel. Ook zogenaamde overlatten, verlagingen in de dijk waarover de rivier bij hoog water gecontroleerd kon overstromen, zijn voor het merendeel verdwenen. De Baakse overlaat bijvoorbeeld, waardoor 's winters het hele gebied rond Zutphen onder water kwam te staan, bestaat sinds 1955 niet meer. Dijken en kades zoals de Welle, zijn voortdurend verhoogd. Door *Ruimte voor de rivier* zijn nieuwe overloopgebieden gecreëerd. Hoog water van toen is niet te vergelijken met hoog water van nu.

De Graaf Ottosingel in Zutphen tijdens een overstroming, vermoedelijk 1937.

Dijkdoorbraak 1784

Een ding hebben vroegere overstromingen en doorbraken vaak wel gemeen: een doorbraak van de Rijndijken in de buurt van Wezel. De Bislicher dijk brak daar met enige regelmaat door. Grote hoeveelheden Rijnwater stroomden dan via de Liemers rechtstreeks in de Oude IJssel en vervolgens in de IJssel bij Doesburg. Als dan ook nog de dooi intrad na een lange periode van harde vorst, dan stapelden de ijsschotsen zich op en bereikte het water een grote hoogte.

Dat was bijvoorbeeld het geval in 1784. Het Vaderland van 20 maart 1876 schrijft daarover:

“Den 28n Februari stroomde het water over de dijken van het Pannerdensche Kanaal. De Bovenspijsche schaaldijk bezweek, de vloed brak bij Pannerden in, zette den IJssel op, stroomde over de dijken van het graafschap Zutphen heen, terwijl dat graafschap bovendien overvallen werd door twee zware doorbraken inden Bislichschen dijk bij Wezel. De vloed overweldigde vervolgens den Snippelingsdijk bij Deventer, verbrak den Slaperdijk bij Zwolle, zette het Zwarte Water op tot inde Vecht, maakte een inbreuk bij Broekhuizen en overstroomde het Hasseltsche veld. Inden Warnsveldschen dijk, kort voor de Laarpoort te Zutphen, ontstonden zeven zware doorbraken. (...)”

Tot een overstroming of een dijkdoorbraak op de Oost-Veluwe kwam het toen overigens net niet.

DYKBREUK BY HET HOENDERNEST EVEN BUITEN ZUTPHEN 1784.

Mathias de Sallie, *Dykbreuk by het hoendersnest Even buiten Zutphen 1784*. Gelders Archief.

Herinnering aan de grote rivieroverstroming uit 1784, spoorbrug Zutphen. Foto: Eefje Huisman 2024

17841

grot

Dijkdoorbraak 1658

Was het water in 1784 hoog, in 1658 was het nog hoger. Engelbert Brascamp, dijkschrijver van het waterschap, schrijft erover in 1799: "In den Jaare 1658 wanneer het ook een Harden winter van vorst is geweest; is na den Doij den dijk te Bistel Beneeden Weezel door gebrooken; door welke Breuke is het meeste Bovenwater op den Ouden IJssel bij Doesburg afgekoomen waar door het water in korte tijd wel twee voeten hoog over den IJssel dijk op veele plaatsen heeft heen gestroomd waar door men hier Neegen Dijkbreuken heeft gehad. Daar zijn Huizen alhier in Twello, die het bijna aan de Balkens der Huizen hebben gehad en sommige kinders die van uit het zogenaamde Haanen Gat boven in de Vorst van t Huis om hulp hebben geroepen. En toen hebben se met schuiten door het Dorp Twello gevaaren. In die tijd zijn Militairen ook op den Dijk geweest; tot wat einde word niet vermeld, maar buiten alle twijffel om het volk meede in orde te helpen houden en teffens op te passen dat den Dijk niet doorgestooken wierde. Het water is dit Jaar aan de Peil op zijn hoogsten geweest 27 voet 10 duim." Doorbraakkolken zoals die in die tijd ontstonden, zijn nog steeds in het landschap

terug te vinden. De dijken werden er slingerend omheen gelegd. Ze herinneren eraan dat het water, vaak in combinatie met ijs, verschrikkelijk kon huishouden.

Doorbraakkolk bij Appen in de gemeente Voorst, vermoedelijk ontstaan bij de dijkdoorbraak in 1658. Foto: Richard Tepe, ongeveer 1910. Nationaal Archief.

Verhaal van E. Brascamp, Dijkschrijver van Veluwen wegens onderscheidene watervloeden, 1799. Gelders Archief

Die manorijst des Amtes
binnen Boord genomen;
en des 1^{en} morgens over
den Yffeldyk heen ge-
loopen.

29 In den Jaar 1650 Wang
meer het ook een Haven
wonder van Vorst is ge-
meed; is na den Dey
den Dyk te Buitel
Beneden wechel door ge-
broeken; door welke
Breuk is het meeste
Bovenwater op den
Ouden Yffel bij Doel
bijs afgekomen.
Waar door het water in
kort en tyd wel twee Voet
ten Hoog over den Yf-
feldyk op vele plaat-
ten heeft heen gestrom-
maer door men hier
~~in~~ Neegen Dykbroe-
ken hebben gehad.

Daar Lijns Stuiten alhier
in Smello; die het byna
aan de Balken des
Stuiten hebben gehad;

Gedenkstenen

Extreme waterhoogtes zijn met enige regelmaat door middel van gedenktekens gemarkeerd. Dat is te zien in Hummelo (bij de Oude IJssel), Zutphen, Deventer en Olst. Een herinneringsteken in Marle uit 1883 is in de loop van de tijd verloren gegaan.

De oudste gemarkeerde waterhoogte in Deventer bevindt zich aan de Bokkingshang waar de oude haven was. Daar is de

waterstand aangegeven uit het jaar 1595. Maar het kan hoger. De merktekens van 1784 en 1658 liggen er respectievelijk 5 en 54 centimeter boven. Wat dat betreft is de overstroming van 1926 bescheiden. De waterhoogte was toen 7,33 m +NAP, nog 115 centimeter onder de hoogst vermelde stand uit 1658.

Onthulling van de gedenksteen van het hoogwater van 1926 in Deventer door de burgemeester van de stad, 5 januari 1927. De steen was ingemetseld in de muur van het toenmalige kantoor van de havenmeester aan de Welle. De hoogste waterstand was een forse 7,33 meter +NAP, maar toch ook weer bescheiden: 1,15 meter onder het niveau van 1658. Foto: J.W. Jansen.

Merktekens van hoogwater aan de Bokkingshang in Deventer. De hoogste waterstand is uit 1658. Toen stond het water op ongeveer 8,50m +NAP.

1658

1635

1595

18²/₁₀ 14

17²/₁ 54

17⁴/₈ 84

19⁷/₁ 26

verisu
ALAR
MET ZEOVISI
EEN PAKKET LIEFDE
0900 081 89 99

MR. N. BOLKESTEIN
FONDS

19 $\frac{7}{1}$ 26

19 $\frac{2}{2}$ 95

Merktkens van het hoog water in 1993, 1995 en 1926 aan de Welle in Deventer. De laatste grote overstroming was in 1995. Die reikte tot ongeveer 7.15m +NAP, 20 cm onder het peil van 1926. Ter vergelijking: de laagste waterstand ooit aan de Welle gemeten was 0.16 meter. Dat was is 1947. Foto 2024.

19 $\frac{27}{12}$ 93

HOOGST
BEKENDE STAND

08 24-03-2023 15

2^E STDAG 1993

Merktekens hoog water aan het Veerhuis in Olst. De hoogst bekende stand is met 6,26m +NAP vermoedelijk die van 1926. Foto 2024.

Gedenksteen van hoogwater in 1651 aan het Oude Bornhof in Zutphen. Op de steen staat: 'In janvario - alles godes werck - anno eenduisent ses - hondert vijftich end - een stont het isel - water onder an desen - steen'. Foto 2024.

In Marle heeft lang een steen gestaan die de waterhoogte van 1883 markeerde.

Wim Westhoff:

“De steen die het hoogwater van 1883 markeerde stond in de dijkelling om en nabij Marledijk 21. Dat is een kilometer ten zuiden van waar ik woon. De steen is weggeraakt bij de dijkverhoging van 1988, ik weet niet of iemand dat ding nog in “veiligheid” gebracht heeft. Misschien het Waterschap? Ik herinner mij dat de steen scheefgezakt was, mogelijk door taludverzakking of omdat het vee op de dijkelling ertegenaan geschuurd heeft. Toentertijd mocht er nog gewoon rundvee op het talud lopen.

Volgens mij stond er iets op van HW (hoogwater denk ik dan) 1883. Verder kan ik me er niets meer van herinneren. Ik heb het beeld van die scheefstaande steen echter nog wel zo'n beetje voor ogen. Mijn vader vertelde dat het hoge water toen vooral ook kwam omdat de overlaat in de Snipperlingsdijk was gedicht in verband met de komst van de spoorlijn.”

De vrouwen van de Marledijk. Met onder anderen Elly Westhoff-Willemsen en Annet Bruggert-Schrijver. In de verte de Weerdhof en het Tichelerve. De steen met de markering HW 1883 stond buitendijks ongeveer 400 meter zuidelijker. Bron: Oogst 20, 1997.

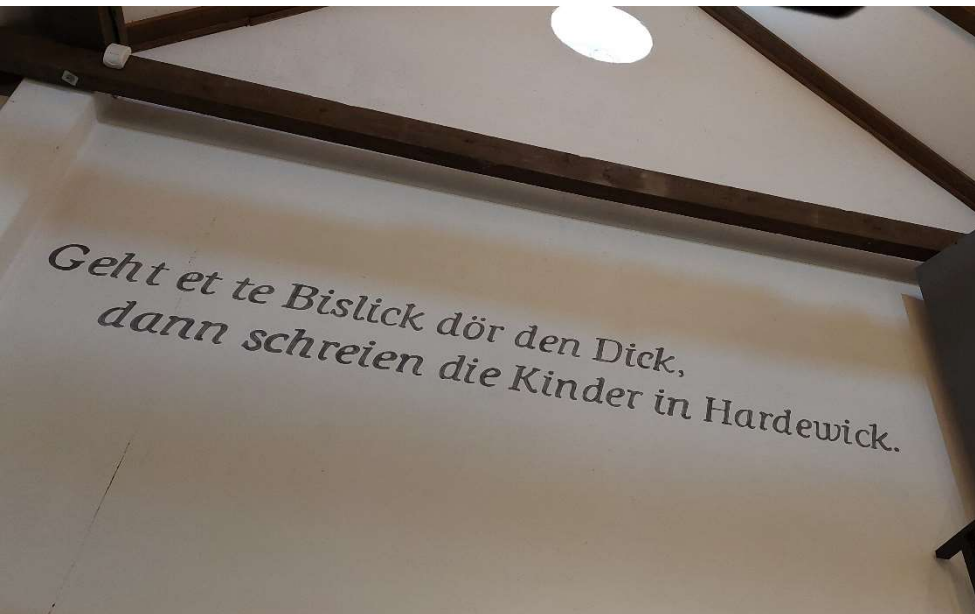
Bislich blijft Bislich

Overstromingen van vroeger en nu zijn moeilijk met elkaar te vergelijken. Daarvoor is er te veel veranderd. Maar ..., Bislich blijft Bislich.

Op dit moment is de dijkhoogte daar 23,37m +NAP, terwijl het water in 1926 er tot 22,21m +NAP reikte. Een ruime marge dus, maar niet genoeg om een ramp in de toekomst uit te sluiten.

De provincies Gelderland en NordRhein-Westfalen hebben een aantal jaren geleden de risico's in beeld gebracht van grote

overstromingen van de Rijn. Een van de scenario's heet 'Dijkdoorbraak bij Bislich'. Als de Rijndijk bij Bislich breekt, dan stroomt de Liemers vol en staat vrijwel de hele Achterhoek onder water. De watervloed vanuit Duitsland is dan zo groot dat hij na enkele dagen de IJsseldijk bij Doesburg bereikt en er overheen slaat. Ook in de IJssel treden dan dijkdoorbraken en overstromingen op. De kans dat het gebeurt is naar schatting eens in de 1250 jaar. Daarmee blijft een oude spreuk van kracht.

Deichdormuseum Bislich: Geht et te Bislick dör den Dick, dann schreien die Kinder in Hardewick.

*Rijndijk iets ten noorden van Bislich.
2024.*

Dijkdoorbraak 1814

De laatste keer dat de Oost-Veluwe overstroomde was in 1814. Toen brak de Dwarsdijk tussen Wapenveld en Werven door. Het gebied ten zuiden ervan liep onder water, van Wapenveld en Heerde tot Terwolde.

In december 1813 begon het te vriezen dat het kraakte terwijl het water steeg. De IJssel vroom dicht. Vervolgens braken in de loop van januari 1814 verschillende dijken tussen Wezel en Emmerik door. De Liemers en het Graafschap Zutphen liepen onder.

De Arnhemsche Courant van 24 februari 1814 schrijft:

“Den 13 Februarij steeg het water tot eene ongelooflijke hoogte, en stond 4 a 5 voet in de huizen van Ter Borch, terwijl buiten die plaats de woningen tot de Daken toe onder raakten.”

De krant concludeerde dat *“deze watersnood, algemeen in het Kwartier van Zutphen, doorgaans ook zwaarder is dan die van 1784.”*

In Doetinchem voer men *“met Aken door de straten, het geen bij mensen geheugen niet meer gebeurd was.”*

Mede door de ijsgang was het water op 17 februari zo hoog dat het over de Dwarsdijk bij Werven liep. De volgende dag brak de dijk op twee plaatsen door en het water bereikte uiteindelijk Terwolde.

Waarschijnlijk heeft die overstroming voor de waterschade aan het kabinet gezorgd. Dankzij dominee d’Almeras van Nijbroek, die een dagboek bijhield, weten we hoe hoog het water ongeveer heeft gestaan. Hij schreef dat het water op 19 februari over de Vloeddijk van Nijbroek liep en op 23 februari tot op een el afstand van de Nijbroekse kerk kwam. De Bijvank bleef gespaard. Op grond daarvan is de conclusie dat het water in Nijbroek uiteindelijk zo’n 4m +NAP heeft gestaan.

Rees, de Rijn tussen Wezel en Emmerik, 2024.

Gedenkteken van 't hooge Rijnwater A 1814 in Hummelo.
In het centrum van het dorp stond het water ongeveer een meter boven het huidige straatniveau. Foto 2024.

Van Marle-boerderijen

Lijsjen Maten, de grootmoeder van Aaltje van Werven, bezat bij haar overlijden in 1860 vier boerderijen: in Marle de Weerdhof, het Nijenhuis en de Bissemshofstede, in Veessen het Lennepsgoed. Stond het kabinet in 1814 in een van deze huizen?

Als je kijkt naar de bewoningsgeschiedenis van de erven, of ze allang in de familie waren en wat er na de dood van Lijsjen mee gebeurde, dan komen ze alle vier in aanmerking. Sinds mensenheugenis woonden er Doornincks, Westhoffs, Matens of Van Marles, allemaal familie van elkaar. In 1873, toen Aaltje van Werven trouwde met Jan Brascamp, woonden er - misschien met uitzondering van het

Nijenhuis - allemaal ooms en tantes van Aaltje. Van het Nijenhuis kon ik niet precies nagaan hoe het in 1873 zat.

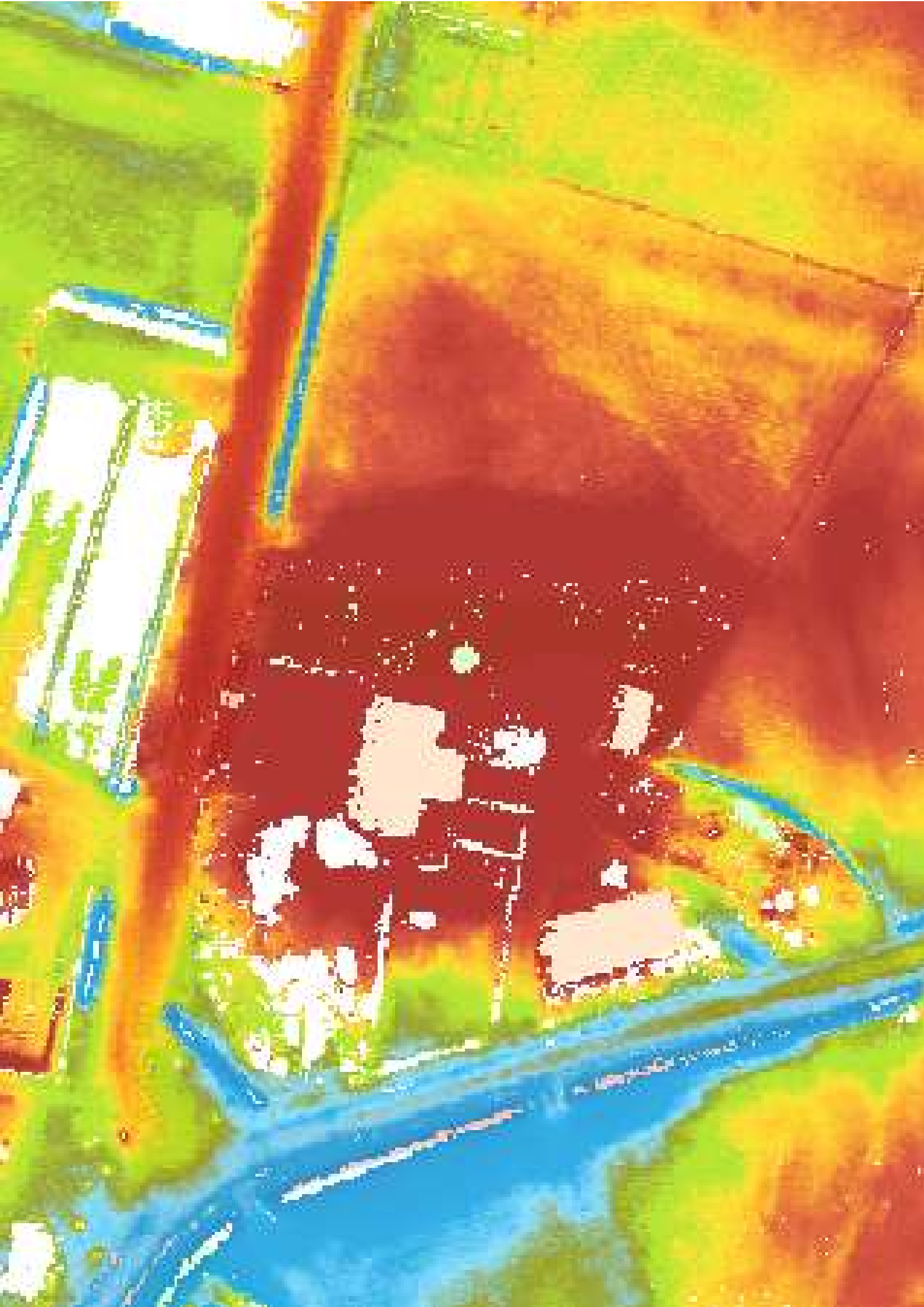
Wat anders is de hoogteligging: de boerderijen liggen hoog in het landschap, op dit moment ruim meer dan 4 meter +NAP. Misschien is de situatie van nu niet te vergelijken met die in 1814, omdat bij vernieuwingen van de huizen de grondslag mogelijk is verhoogd, maar de hoogteligging geeft geen sterke aanwijzing voor de herkomst van het kabinet.

Wat nu?

Gevelsteen in het voorhuis van het Lennepsgoed. Gerrit van Marle en Lijsjen Maten boerden hun werkzame leven op de Weerdhof. Vermoedelijk rond 1850 verhuisden ze naar het Lennepsgoed in Veessen. Ze vernieuwden het voorhuis in 1851. Foto 2021.

Hoogtekaart in de omgeving van het Lennepsgoed.
Het huis ligt ruim 4m +NAP.

Een verrassende wending

Op 1 september 2024 organiseerde Wim Westhoff van het voormalige Tichelerve in Marle een neven- en nichtendag. De nazaten van Evert Rottink (1869-1930) en Everdina Berendina Scholten (1874-1959) fietsten bij die gelegenheid rond en door de Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld.

Het onderzoek naar het kabinet en de overstroming van de Oost-Veluwe in 1814 kwamen ter sprake. Over welke Van Marle-boerderij zou het kunnen gaan? Ze liggen allemaal wat te hoog in het landschap voor een overstroming van een halve meter.

Wim reageerde meteen: “Misschien was het Nijenstein. Mijn vader vertelde van een dijkdoorbraak waarbij binnen 24 uur het water over de onderste achterdeur van de schuur liep.” Ik stond perplex: dat een gebeurtenis van zo lang geleden nu nog herinnerd kan worden.

De dag daarop schreef Wim het volgende: “Wat de dijkdoorbraak betreft waar mijn vader over vertelde: ik weet sowieso niet om welk

jaar het ging, ook niet waar de dijk destijds precies is doorgebroken, vermoedelijk in Werven. Hadden we het gisteren even iets uitgebreider over moeten hebben. De kolk die toen ontstaan is, is er nog steeds. Bij aanleg van de hoogwatergeul is daar zelfs vanuit cultuurhistorisch oogpunt rekening mee gehouden. Toen we over de oude dijk naar huis fietsten zijn we over de Fraterbrug gekomen. Dat is eerst een korte brug, dan weer een stuk oude winterdijk en vervolgens het langste stuk van de dijk. De kolk ligt precies bij het stuk oude winterdijk waar de brug dus onderbroken is.

Mijn vader vertelde dat 24 uur na de dijkdoorbraak het water zo hoog stond dat bij de Nijenstein (ca. 9 tot 10 km ten zuiden van de dijkdoorbraak) over de onderste achterdeur liep. Dat was 100% zeker een andere schuur dan die er nu staat, ik weet alleen niet of oude Nijenstein misschien iets verder van de dijk heeft gestaan dan de huidige boerderij. Die onderste achterdeuren waren vaak ook niet zo heel hoog, vaak kon je er vanaf de deel er overheen kijken.”

Wim Westhoff leidt de neven en nichten Rottink rond langs de Hoogwatergeul Veessen-Wapenveld. 1 september 2024. Foto Pim Brascamp.

Nijenstein

Nijenstein is een boerderij aan de voet van de IJsseldijk bij Veessen, op de grens met Oene. De boerderij heette oorspronkelijk De Eijkelboom en was lange tijd in bezit van grootgrondbezitters. Pachter Gerrit Willems Eykelboom en zijn vrouw Aaltje Jans kochten het huis in 1792. Toen Gerrit Willems overleed, hertrouwde Aaltje Jans met Jan Nijenstein. Ze kregen samen een dochter, Aaltje. Die trouwde in 1831 met Berent Maten, een broer van Lijsjen Maten. Gaandeweg zal de oude boerderijnaam zijn verdwenen, waarna Nijenstein ervoor in de plaats kwam. Berent vernieuwde het oude huis in 1865. Toen hij kort daarna overleed in 1872, vererfde Nijenstein naar zijn nog ongetrouwde zoon Berend Jan. Die trouwde in 1877 met Johanna Willemsen uit Wilp en verhuisde met zijn gezin rond 1881 naar

Terwolde. Nijenstein werd toen verkocht aan H.J. Bakhuis uit Veessen.

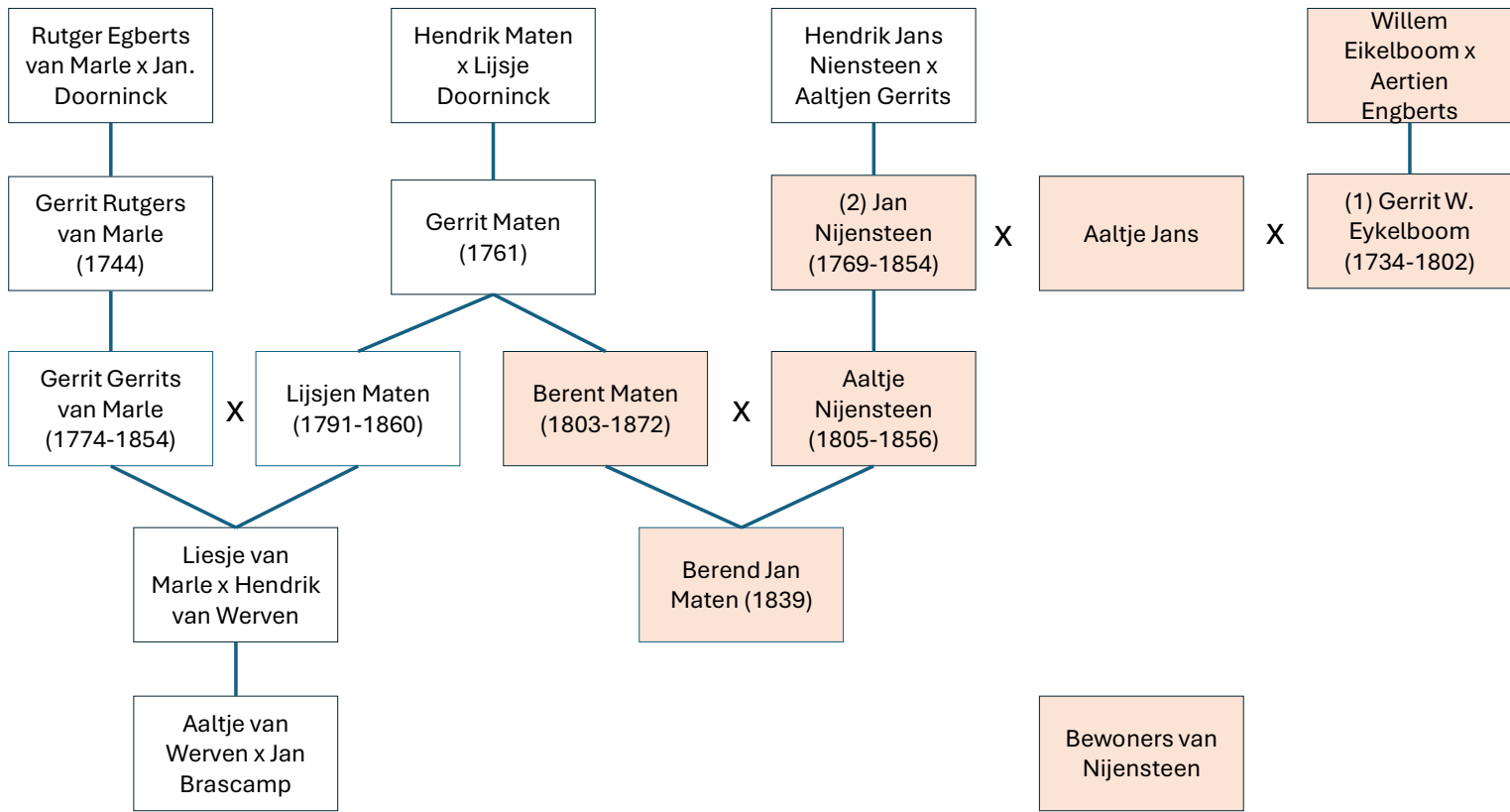
Nijenstein ligt op minder dan 3,90m +NAP in het landschap. Met gemak kan er een halve meter water in de woonkamer gestaan hebben. Dat samen met de bewoningsgeschiedenis van het huis, de nauwe familieverwantschap tussen Berend Jan Maten en Aaltje van Werven én de overlevering van Wim Westhoff, maakt Nijenstein tot dé kandidaat voor de herkomst van het kabinet. De Van Marle-boerderijen worden glansrijk verslagen.

Bijzonder is het dat Berent Maten, toen hij in 1865 het huis vernieuwde, de grondslag niet met een meter heeft verhoogd. Als hij had geweten van het scenario 'Dijkbreuk bij Bislich', dan had hij het vast gedaan.

Nijenstein, 2024.

Bewoners van Nijenstein en verwantschap met Aaltje van Werven.

Conclusie

Er stond jarenlang een Louis XVI kabinet op de Hekkenkamp in Olst. Het is niet onaannemelijk dat het was ingebracht door Aaltje van Werven, een Van Marle-nazaat, toen die in 1873 trouwde met Jan Brascamp. Het kabinet had waterschade aan de onderste halve meter. Die schade was waarschijnlijk veroorzaakt door hoogwater in 1814. Toen brak de Dwarsdijk bij Werven door en liep de hele Oost-Veluwse polder van Wapenveld tot Terwolde onder. In Nijbroek stond het water op ongeveer 4,00m +NAP. De kerk en een aantal boerderijen bleven droog, de rest stond blank. Na 1814 is dat niet meer gebeurd. Stond het kabinet op dat moment in een van de vier boerderijen van de grootmoeder van Aaltje van Werven, Lijsjen Maten (1791-

1860)? Wat betreft de bewoningsgeschiedenis van de huizen en de familieverwantschap tussen Aaltje van Werven en de bewoners van de huizen in 1873, zou het goed kunnen. De boerderijen liggen echter allemaal te hoog in het landschap om een kansrijke kandidaat te zijn.

Anders is dat voor Nijenstein in Veessen. Aan alles wat nodig is om in aanmerking te komen is voldaan en - hoe is het mogelijk na meer dan 200 jaar - er is een overlevering van Wim Westhoff: "Mijn vader vertelde van een dijkdoorbraak waarbij binnen 24 uur het water over de onderste achterdeur van Nijenstein liep." Sterker kan het niet.

Familieportret 1910. Het Averbergen. In het midden Aaltje van Werven en Jan Brascamp.

Referenties

Verhaal van E. Brascamp, Dijk-schrijver van Veluwen wegens onderscheidene watervloeden, 1799.
Gelders Archief.

Arnhemsche Courant. 24 februari 1814.

B.W. Krepel (ong. 1815). *Opgave der Kopermolens Klarenbeek aan den burgerij van Voorst.* Archief Landgoed Klarenbeek.

Korte berichten van vroegere dijkbreuken (1876). Het Vaderland.

Scholten, A.W. (1914). *Geschiedenis van de boerderij en het boerenbedrijf in de IJselstreken.*
Lochemsche Handels- en Courantdrukkerij.

Hoog water en ijsgang in vroeger eeuwen. (1941). Deventer Dagblad.

Oogst 20, 1997.

Watersnood via de achterdeur. Trouw 2006.

Ewout van der Horst (2018). *Boerenknecht op de Bissemshofstede,* Stichting Sallands Erfgoed.

ahn.nl.

Boerderijdocumentatie Collectie Overijssel.

Deichdormuseum Bislich.

denijenstein.nl.

Gelders Archief.

Gerrit Kouwenhoven over het Lennepsgoed voor bureau ARCX.

Het Achterste Broek ontsloten, KNNV.

hetbornhof.nl.

hisgis.nl.

Streekarchief Epe Hattem Heerde.

Wim Nugteren over de Weerdhof en het Tichelerve.

Wim Westhoff, persoonlijke communicatie.